

Effekter på fågelfaunan efter lövskogs- åtgärder vid Oxbäcksvägen, Holm

Lägesrapport 2019-25

Uppdragsgivare:
SCA Skog AB
BirdLife Medelpad (BLM)

Rapportförfattare:
Peter Berglund
BirdLife Medelpad

Bakgrund och syfte

EU:s Art- och habitatdirektiv (92/43/EEG) syftar till att främja biologisk mångfald genom att skydda och återställa värdefulla biotoper. I Sverige innebär detta bland annat att öka andelen lövträd i skogslandskapet samt att restaurera våtmarker. Under 1900-talet har lövträdsarealen minskat, främst till följd av skogsbrukets prioritering av barrträd. För att motverka denna utveckling har SCA, i samråd med Skogsstyrelsen, genomfört åtgärder för att skapa konstgjorda lövbrännor. Ett sådant område är Oxbäcksvägen på Navaråsen, ett äldre grandominerat bland-skogsområdesöder om Holmsjön i Medelpad, där ca 30 ha lövskog friställdes under hösten 2020.

En anseelig del av avverkade träden har också fått ligga kvar i den frilagda lövskogen för att gynna utvecklingen av insekter, lavar, mossor och trädsvampar mm. Ca 10 hektar söder om Oxbäcksvägen har SCA redan 2016 omvandlat till lövbränna, vilket bidrar till att förstärka hela områdets nya lövkaraktär.

Fågelintresseföreningen BirdLife Medelpad (BLM) ingick 2019 ett samarbete med SCA som bl. a omfattar insatser för att främja olika fågelarters populationsutveckling i den skogsmark som bolaget äger och förvaltar i Medelpad. Föreningen har ansvarat för de inventeringar som gjorts på Oxbäcksvägen före och efter förändringen.

Syfte

Syftet med denna studie är att följa fågelfaunans utveckling i det nybildade lövskogsområdet över tid, med särskilt fokus på art- och individrikedom.

Metod

Inventeringar har genomförts enligt linjetaxeringsmetod längs sju fasta linjer under perioden 25 maj–7 juni, då revirsången är som mest intensiv. Dessa har gjorts vid fyra tillfällen, två gånger före (2019, 2020) och två ggr efter (2022, 2025) åtgärderna. Nattinventeringar har genomförts före åtgärderna med start vid solens nedgång (2019, 2020) men inte efter. Kompletterande observationer har gjorts vid 15 tillfällen under olika årstider.

Koordinaterna för Linjetaxeringen återfinns i **bilaga 1**.

Detaljerad info om metoderna finns på Svensk Fågeltaxering:

<http://www.fageltaxering.lu.se/inventera/metoder>.

Resultat

Några resultat efter åtgärderna:

- Art- och individantalet har ökat med över 50 % fem år efter åtgärderna (2025). Ökningen var markant redan vid den första efterinventeringen 2022.
- Flera lövskogspräglade arter har etablerat sig, bl.a. lövsångare, grönsångare, trädgårds-sångare, svartvit flugsnappare, gärdsmyg, björktrast och ringduva.
- Hackspettar har ökat kraftigt, bl a mindre hackspett, till följd av ökad mängd död ved.
- Kungsfågel har minskat, sannolikt p.g.a. minskad barrskog.
- Tjäder har observerats regelbundet i det öppnade området, inklusive ett bo med ägg 2025.
- Revirspel av nattskärra fångades av ljudbox i juni 2024.
- Totalt har 51 arter observerats under häckningstid, varav flera rödlistade (t.ex. gråspett, spillkråka, tretåig hackspett, lavskrika, slaguggla, duvhök, fjällvråk och tornseglare).

Detaljerad inventeringsförteckning finns i **bilaga 3 och 4**.

Utöver inventeringarna har observationsbesök gjorts vid 15 tillfällen i lövskogsområdet efter åtgärderna. De återges i dagboksform i **bilaga 5**. Ingen inventering av ugglor, rovfåglar, tidigspelande mesar, spelande skogshöns eller trummande hackspettar har gjorts.

Diskussion och slutsats

Åtgärderna har skapat nya habitat med ökad ljusinsläpp, undervegetation och död ved, vilket gynnat många arter. Gränzoner mellan lövskog och äldre blandskog har visat sig vara särskilt artrika. Inventeringslinjerna har täckt både lövskog och blandskog, vilket möjliggör jämförelser men kräver försiktighet för att undvika dubbelräkning.

Eftersom det inventerade området är begränsat i storlek och vissa linjer ligger nära varandra (250–350 m), bör viss dubbelräkning av rörliga eller ljudliga arter beaktas. Detta gäller särskilt arter med stora revir eller tydlig revirsång.

Då flera av de observerade arterna, såsom ugglor och hackspettar, har stora revir, bör slutsatser om populationsökning tolkas med försiktighet. Observationerna tyder på att området används för födosök och eventuellt häckning där eller i områdets närhet. Det krävs bredare inventeringar för att bekräfta etablering eller bestående ökning.

Vissa arter som observerats, t.ex. bofink, koltrast och gärdsmyg, är allmänna och förekommer sannolikt oberoende av åtgärderna. Resultaten bör därför tolkas med viss försiktighet, särskilt för arter som rör sig över större ytor.

Vissa arter, särskilt mesar och ugglor, har sannolikt underskattats p.g.a. inventeringstidpunkt. Kompletterande besök har dock bekräftat förekomst av bl.a. talltita, svartmes, sparvuggla, duvhök, nattskär, tornseglare m fl arter som inte upptäckts i inventeringarna i månadsskiftet maj/juni.

Slutsats

Skapandet av lövskog i kombination med närhet till äldre barrskog har tydligt gynnat fågel mångfalden. Resultaten visar att åtgärder som friställer lövträd och lämnar kvar död ved kan ha stor positiv effekt på fågelfaunan. För framtida projekt rekommenderas:

- Grundligare förundersökningar
- Separata inventeringar av ugglor, rovfåglar, mesar och skogshöns
- Fortsatt uppföljning av populationsutvecklingen

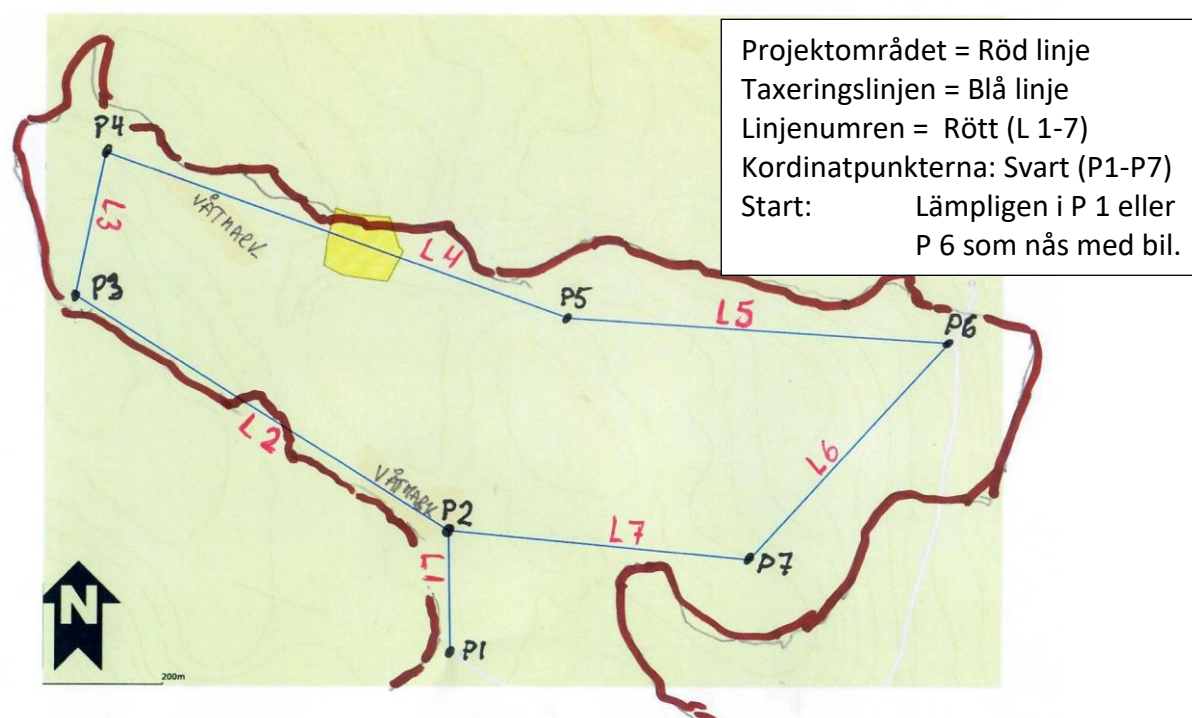
Bilagor

1. Inventeringslinjer och koordinatpunkter
2. SCA:s åtgärdsplan inför avverkningarna hösten 2020
3. Resultat från morgoninventeringar 2019-2025 (före och efter)
4. Resultat från nattfågelinventeringar 2019-20 (före)
5. Dagbok från 15 kompletterande besök efter åtgärderna

Kontakt

För mer information, kontakta:
Peter Berglund
E-post: peter.berglund50@gmail.com
Telefon: 070-588 09 94

Inventeringslinjer och koordinatpunkter på Oxbäcksvägen

Obs, linje 7 ska gå till P1 och inte till P 2. Inventeringarna har följt detta mönster och linjerna går såväl genom åtgärdsområdet som genom den gamla blandskogen.

Koordinater (SWEREF 99TM) för respektive brytpunkt i linjetaxeringen:

P1:	N 6942605	E 586402
P2:	N 6942761	E 586398
P3:	N 6943142	E 585880
P4:	N 6943332	E 585907
P5:	N 6943131	E 586537
P6:	N 6943100	E 587054
P:7	N 6942774	E 586793

Avslut i P1.

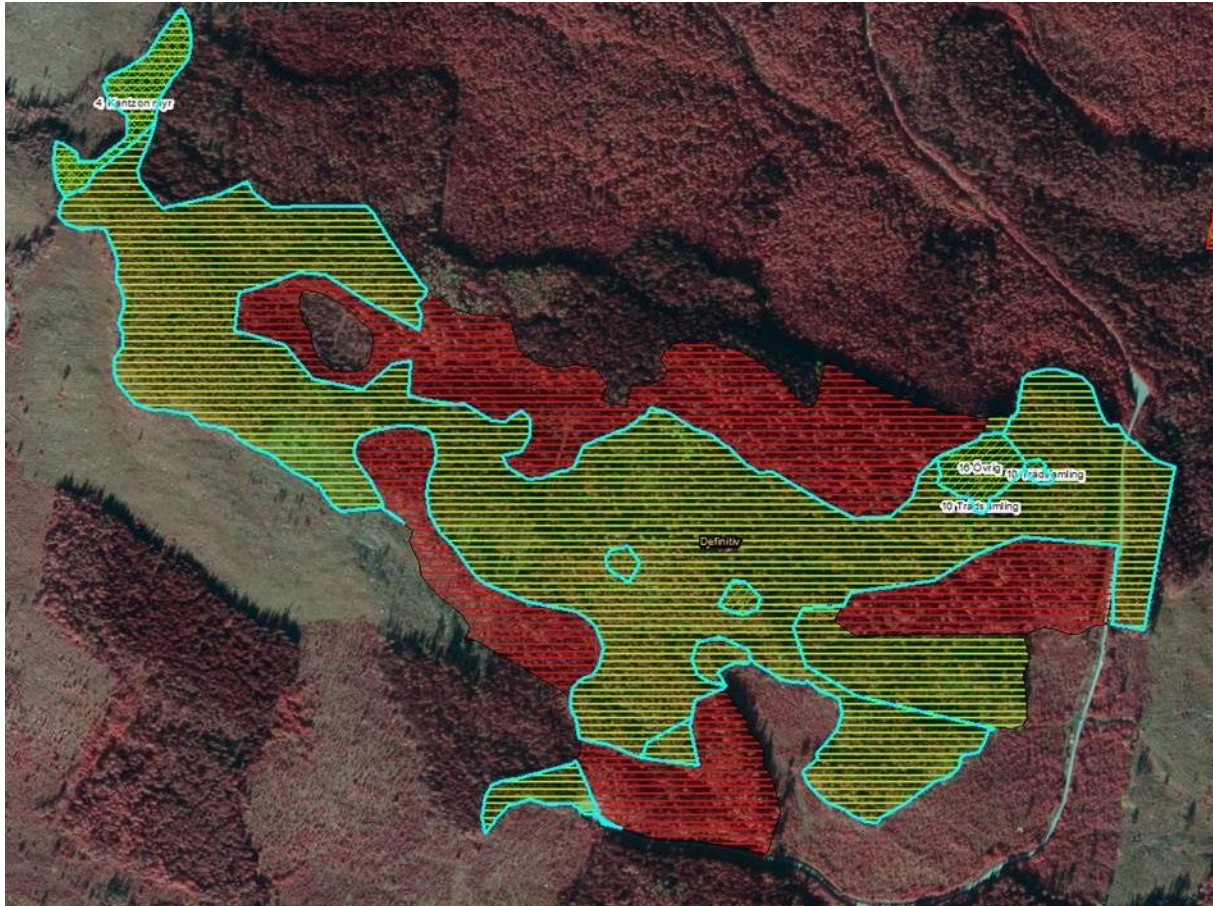
Alt Koordinater (WGS 84) för respektive brytpunkt i linjetaxeringen:

P1:	N 62 60409	E 016 68309
P2:	N 62 60549	E 016 68317
P3:	N 62 60902	E 016 67327
P4:	N 62 61071	E 016 67389
P5:	N 62 60877	E 016 68606
P 6:	N 62 60836	E 016 69612
Punkt 7:	N 62 60550	E 016 69087

Avsslut i P1!

Riktlinjer för SCA:s åtgärdsplan inför avverkning

Ur instruktioner inför avverkning från naturvårdsspecialist Emelie Westin, SCA:

Inom det markerade grönstreckade området gäller följande inriktning: Avveckla det mesta av granen, rotryck/knuffa omkull mellanstora för att få mineraljordsfläckar. Lämna nv-gran. Lämna all tall, men kata minst 5st/ha där de står. Lämna det mesta av lövet, gallra dock lite i lövet på en mindre yta per ha. Högkapa 5 st och skada 5 st lövträd där, men lämna hugget löv på marken. På tre ytor med en diameter av 30-40 meter ska alla träd fällas omkull så vi får luckor och solbelyst lövvädd. I öst finns några hänsynsytor där det är gott om bland annat vindfällan - ett par fläckar lämnas orörda, och den större ytan plockhuggs på grövre gran från kanten. En lok lämnas också orörd.

Det omarkerade grönstreckade området anses redan vara åtgärdat efter vindfälleshuggningen, och lämnas som den är.

De rödstreckade områdena ska lämnas orörda (surdrag, myrkantz, nordsluttning, delvis nyckelbiotopklass)

Död ved som inte är färsk (<1år cirkus) lämnas alltid inom den generella hänsynen, så rotvältor, torrträd och högstubbar blir kvar (viss risk för påfällning).

Artförändringar 2019-2025

	Arter	Summa individer					Notering 2025
		2019	2020	2020	2022	2025	
1	Lövsångare	9	7		7	10	
2	Gransångare	3	2		-	4	Nu inne i björkskogen
3	Trädgårdssångare	1	1		4	5	
4	Grönsångare *	1			5	4	
5	Ärtsångare *	-	1		1	1	
6	Rödhake	4	3		3	2	
7	Rödstjärt	1	-		4	2	
8	Buskskvätta *	-	1		-	-	Riksnedgång för arten under 15 år
9	Grönsiska	2	3		1	4	
10	Järnsparv	1	1		1	-	
11	Gärdsmyg	6	7		12	13	
12	Bofink	13	13		11	16	
13	Bergfink	-	2		-	-	
14	Domherre	-	-		2	1	
15	Korsnäbb obest.	4	9		-	7	Mycket grankottar som mognat sent
16	Talgoxe	3	2		4	5	
17	Blåmes	2	4		6	5	
18	Trädpiplärka	4	3		5	8	Nu även inne i björkområdet.
19	Svart-vit flugsn. *	2	-		3	6	
20	Grå flugsnappare	3	5		8	4	?
21	Kungsfågel	10	8		6	5	
22	Gök	1	1		2	3	Samtidigt ropande
23	Göktyta	-	1		1	1	
24	Törnskata					2	Ny. Revirsång i västra björkområdet
25	Rödvingetrast *	6	6		5	9	
26	Taltrast	4	2		4	8	
27	Koltrast	2	1		4	5	
28	Större hackspett	2	4		9	11	
29	Mindre hackspett *	-	-		2	2	På olika ställen.
30	Tretåig hackspett *	-	-		1	1	
31	Spillkråka *	2	1		2	2	På olika ställen.
32	Korp	-	-		1	-	
33	Fjällvråk *					1	Ny. Lågt flygande! Bo i kantzon?
34	Nötskrika	-	1		-	-	
35	Ringduva	-	1		1	4	
36	Orre	1	-		2	-	
37	Tjäder	-	-		3	2	En hona på 8 ägg .
38	Skogssnäppa	-	-		1	2	
39	Enkelbeckasin				-	1	Ny.
	Summa individer	87	90	-	121	156	
	Summa arter	24	27	-	31	33	

* = fågelarter på SLU:s Rödlista 2020.

Ytterligare 16 fågelarter har noterats genom dagbesök i området efter åtgärderna (bilaga 5).

Gul kolumn = Avverkningar skedde i oktober-december 2020.

Nattsjungande arter 2019 och 2020 (före)

	Nattinventering 2019-06-01 Start kl. 22.15								Nattinventering 2020-06-02 Start kl. 22.15							
Arter och individer på respektive punkt	1	2	3	4	5	6	7	Summa 2019	1	2	3	4	5	6	7	Summa 2020
Rödhake	2		1	1			1	5	1	1		1		1	1	5
Buskskvätta								-		1						1
Koltrast			1					1	1				1		1	3
Taltrast					1	1	1	3	1				1		1	3
Dubbeltrast								-						1		1
Rödvingetrast						1	1	2	1	1	1	2		1		6
Gök			1					1	1							1
	Summa individer. 12								Summa individer: 20							
	Summa arter: 5								Summa arter: 7							

Nattinventeringar efter åtgärderna saknas!

Anm:
2024-06-08---11 fångade en ljudbox revirsjungande nattskärra vid 34 tillfällen under mitt i åtgärdsområdet.

Dagbok 2022 (efter skogsbruksåtgärd)

Här följer några observationer efter åtgärderna i området i dagboksform:

- 7/5 -21 Besök ett halvår efter avslutad åtgärd. Revirsjungande **gråspett** (ny artobs) 500 m norr om vändplanen på Oxbäcksvägen.
- 16/5 -21 Varnande **skogssnäppa** (ny artobs) på gränsen mellan lövskogen och blandskogen.
Ett varnande par **tretåiga hackspettar*** på gränsen mellan den äldre blandskogen och lövskogen i den västra delen av området. De sågs/hördes inte på morgoninventeringarna 2019-20, men vid promenad med Emelie i området innan avverkningsarbetet startade.
- Sept -21 En mindre hackspett noteras (ny artobs) av Peter Nilsson under kursdag på Oxbäcksvägen med Lars Wikars.
- 3/4 -22 Snöskopromenad på stenhård skare tur och retur. 30-40 cm snö på öppna ytor men barmark med isbark på barmarken inne i skogen. 18 timmar gammal nysnö täckte skaren (ca 2 cm). Gott om älgspår både i området och på vägen dit. Skaren har burit stora älgar på öppna områden den senaste, kyliga veckan!
Gick aldrig in i granskogen utan höll mig i kanten av de friställda björkarna på den 2 km långa promenaden i området.

A

Älgarna tycks ha omkullblåsta storspar om mål, där dom omsorgsfullt gnager av bark flera gånger i veckan. Gott om spår av skogshare (**Nära hotad**) och räv.
Spår av vessla (inte dvärgvessla) fanns på två ställen. →
Ett enda sorkspår återfanns på snön under promenaden - har dom dött ännu en vårvinter?

3/4 forts... Några **bofinkar** sjöng. En **gärdsmyg** sjöng, extremt tidigt på 350 m.ö.h. Flera **större hackspettar** trummade och det var gott om **domherrar**, **talgoxar** och **grön-siskor**.

I den gamla blandskogen hördes åtminstone 3 olika, varnande **mindre korsnåb-bar**, som troligtvis häckar där nu. De har ”flygande bord” med alla färdigmogna grankottar.

Dagens nya artobs var en **duvhökshanne** (**Nära hotad**) som flög runt bland björkarna och som senare dolde sig i granskogen. Den ropade/markerade vid flera tillfällen. Den arten har inte setts där sedan vi började inventeringarna. Rester av ett gammalt risbo återfanns högt i en björk (fjällvråk, duvhök eller sparvhök??).

24/4 -22 Morgonpromenad upp till Oxbäcksvägens lövbränna och vandring ca 2 km genom åtgärdsområdet (björkskogen). Nästan all snö borta. Gott om färskt älg- och rådjursspår i området.

Myrstacken efter entrén västerut från vändplatsen har vuxit med en kubikmeter barr på två år (Det är 9 m runt foten av stacken!). Den ligger på gränsen mellan den gamla skogen och lövbrännan, vilket tycks vara ett gynnsammare läge än tidigare.

En tidig **skogssnäppa** (ny artobs) födosökte i de vattenfyllda hjulspåren, precis som i fjol. Bergfinkar på flytt lät överallt, liksom även gärdsmygar.

Under fikarast 400 m norr om entrén satt en **mindre hackspettthanne** (**Nära hotad**) och hackade ut ett bohå! Samtidigt revirropade en annan **mindre hackspett** 400 m västerut. Var det honan eller revirsång från ett annat par?

Kul! Den kallas ibland för ”den lilla vittryggen”, då de har liknande biotopkrav.

En **sparvuggla** (ny artobs) låter höra lockläte vid några tillfällen (”cykelpumpen”).

24/4 forts... Flera större hackspettar och åtminstone två spillkråkor (Nära hotad) trummade och lät. Var ej borta vid området där tretåig hackspettar (ett par) syntes i fjol sommar. Det tycks som om området lockar till sig hackspettar. En revirsjungande talltita (Nära hotad) hördes i intilliggande granskogen.

En "ormvråkshärmare", lavskrika (ny art och Nära hotad), flög genom björkområdet och fortsatte att låta inne i granskogen. Tre sorgmantlar och lika många humlor under promenaden i björkskogsområdet, ovanligt för att vara 360 möh i slutet av april!

Väntar nu på ett morgonbesök när insektsätarna kommer på allvar i mitten av maj.

26/5 -22 Ny morgoninventering av "de 7 linjerna" med start kl 05.00 (se bilaga 3).

7/7 -22 En 2 km promenad genom lövskogsdelarna. Mogna blåbär på flera ställen. Flera nya mindre myrstackar växer upp i lövskogsdelen. Nya rönnar och aspar har nått en höjd på ca 1 m i det öppna området.

Fortfarande sjunger ett par lövsångare och en rödvingetrast, övriga arters revirsång har tystnat. Däremot var det gott om varnande fåglar under promenaden, vilket visar på häckning.

Några exempel på orosljud från:

- Grå flugsnappare (flera par)
- Rödstjärt (2 par)
- Blåmes (1 par)
- Talgoxe (2 par)
- Sv Flugsn (2 par)
- Gärdsmyg (flera par)
- Björktrast = ny artobs i området (1 par)
- Törnskata = ny artobs i området. 1 par varnade i den västligaste delen av området (på krönet innan branten mot Märabäcksvägens vändplan). 2010 var sista gången jag såg/hörde varnande törnskator i ett stor-aspbestånd ca 200 m SV om Märabäcksvägens vändplan. Intressant, då törnskatan inte är någon "dussinart" precis.

Under fikat mitt i den bredaste delen av lövskogsområdet kom plötsligt 2 tornseglare (ny artobs i området). Paret flög nära varandra och skriade oavbrutet i två minuter under trädkronorna, dvs. de födosökte inte. Intressant beteende som gör att jag misstänker att de kan vara trädhäckande i eller i anslutning till området. Det finns gott om trädhåll i de gamla storasparna på Oxbäcksvägen där de skulle kunna häcka, som arten gjorde före oss människor. 2010-12 häckade ett par tornseglare i en stor torrall på ett kalhygge i närheten av området. Trädet blåste omkull i stormen Ivar 2013.

4/10 -22

3 km vandring genom lövskogsdelarna.

Gott om älgspår, de flesta uppväxande smårönnarna har knipsats flitigt.

Blåbären kvar, trots att flera utländska bärplockare varit norr om Stöde i år!

Gräs utbreder sig i de öppnade markerna (vilken art, som nu gulnat?).

Fåglar var det ont om (de är förmodligen fler i den kvarlämnade blandskogen): Några domherrar, flyttande trastar, en tjäderhöna, en tretåig hackspett, två nötskrikor och några kungsfåglar.

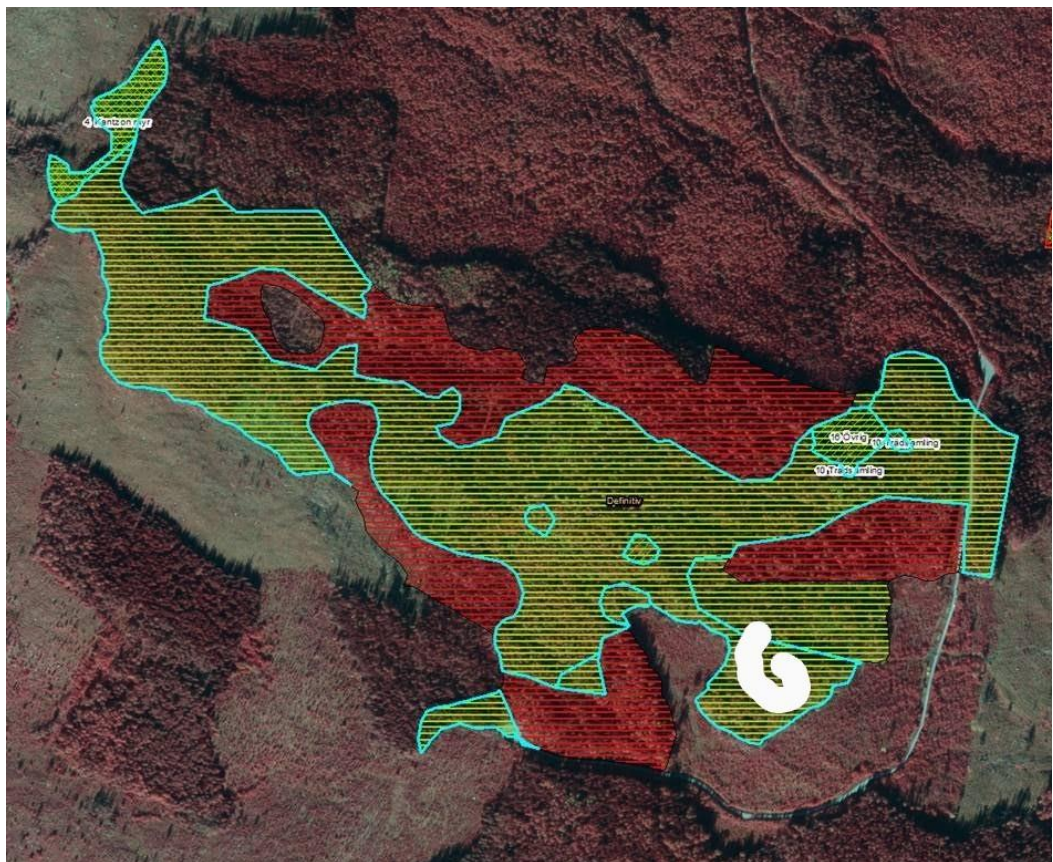
Nya arter observerade i området: **Kråka** (**Nära hotad**) och en flock **stjärtmesar**. En entymolog eller en botaniker hade troligen haft betydligt mer att upptäcka!

Dagbok 2023

Här följer fortsättning på besöksdagboken från 2020. Det lär bli flera, då några av mina BLM-kamrater vill bli guidade i åtgärdsområdet innan försommaren.

30/3 2023 Besök med snöskor två dygn efter nysnö.. Under vintern har man på flera ställen sett spår av **järv** söder om Holmsjön. Under skidåkning på Navarn har jag korsat järvspår på olika ställen på sjön under februari och mars. Det här spåret är från lövskogen i Oxbäcksvägens västligaste del, precis innan branten ner till Märabäcksvägens vändplan.

Ett område med mycket tjäderspår på snön finns i Oxbäcksvägens åtgärdsområde. Minst tre tjädrar var det spår av, sannolikt flera. Dock inga spår av spel, som kanske inte börjat där? Det är en höjd med stora, äldre tallar som glesats åt några år före 2020, men som ingår i åtgärdsområdet. Se vit markering i bilden nedan. Ett par hundra meter söderut från "tallhöjden" stötte jag **två tjädertuppar**.

10/5 2023

Första gången det gick att åka bil till vändplanen. En plogbil hade under senvintern lämnat en vall av snö där man slutat ploga, ca 1,5 km från vändplanen. Solig dag och högttryck. Var där vid åttatiden. Intressant nog så stötte bilen **tre tjäderhönor** söder om "tallhöjden", alla tre inom 200 meter. Enligt norrländsk folktro påstås det att "tjädern spelar fram till dess att rönnens löv är lika stora som tjäderfoten"! Om det stämmer gäller nå'n vecka till? Misstänkt tjäderspelplats alltså, men jag måste vänta till nästa år för att kunna närvara med gömsle!

Vid vändplanen låg en fallen asp som var helt avskalad av älgar (bild). Otroligt gott om älgspår inne i området. Älgarna hade betat av ca 70% av aspskotten som jag passerade under två km promenad. Och skotten äro tusenden...! Hittade en fallen storbjörk som troligen lämnats i samband med avverkningen. Där var det någon insekt som orsakat så att all bark lossnat från trädet (bild).

Obsar:

- Två sjungande **rödstjärter**
- En sjungande **svartmes** (tyvärr ingen talltita)
- En sjungande **grönsångare**
- Flera **gärdsmygar** drillade
- Flera **bofinkar** och en **lövsångare** sjöng
- Två **större hackspettar** trummade, ingen mindre.
- Flera **vanliga grodor** höll "motorcross-koncert" i pölar som bildats av spår från avverkningsmaskinerna.
- En **tjäderhona** inne i området (och 3 efter vägen enligt ovan)

Aspen på vändplanen

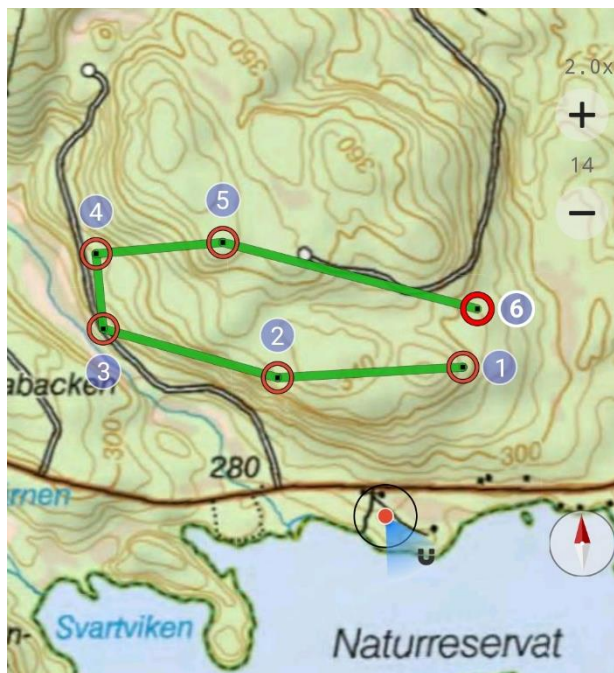

Insektsgångar under björkbark

Dagbok 2024

Här följer fortsättning på besöksdagboken från hösten 2020.

- 11/5 2024** Första möjligheten att köra bil upp.
En **slaguggla** ropar ihållande 21.30-23.00 norr om min bostad (röd prick) ovanligt sent på säsongen. Jag åker upp till Oxbäcksvägen och den ropar strax söder om vändplanen ytterligare en halvtimme innan den tystnar 23.00. Vad jag kunde uppleva var att den ropade från 3 olika platser inom det gröna området på bilden. Hörde en ropa i fjol också, men det var i april.

- 21/5 2024** Dagbesök 09-12 och en promenad på 2,5 km genom lövområdet. 20 grader varmt. Ytterligare 30-tal björkar, några aspar (varav en stor och gammal) och en handfull sälgrar sälgr hade blåst omkull under hösten/vintern som gått. Se bilder nedan. Flera älgrar hade betat rönn- och apssly samt också varit på och gnagt barken av de aspar som fallit. Även i år tycks det bli rekordår för blåbär på Oxbäcksvägen.

Omkullblåst asp – en älgfavorit

Några observationer 21/5:

- Varnande **dubbeltrastar** vid bo. Ny artobs. i området.
- En sjungande **grönsiska**. Ny artobs. i området. Grönsiskan har varit nästan försvunnen i närområdet under 3 år. I vår kom de tillbaka, ofta i några av de många gråsiskeflockarna.
- 2 **järpar** stötte jag upp. Ny artobs. i området.
- 1 **tjädertupp** födosökte, tjäderhönor ligger säkert på ägg...
- 2 olika **mindre hackspettar** trummade då och då.
- 1 **gråspett** trummade flitigt och revirsjöng NO om vändplanen.
- Några större **hackspettar**, varav en varnade intensivt nära bohålet.
- Flera **vanliga grodor** höll även i år "motorcross-koncert" i pölar som bildats av spår från avverkningsmaskinerna.
- Det blev ganska tyst närmare lunch men några få av följande arter revirsjöng: **Lövsångare, bofink, sv flugsnappare, grå flugsnappare, gärdsmyg, taltrast, koltrast.**

6-9/6 2024 fångade en ljudbox revirsjungande **nattskärre** vid 34 tillfällen under mitt i åtgärdsområdet och nära en av de båda stora talldungarna. Ljudboxen var inköpt under våren och första provet var på Oxbäcksvägen men det dröjde dock till februari 2025 innan jag lärt mig att analysera inspelningarna i en speciell app. Nattskärre är en mycket ovanlig obs i inre Medelpad, där den tidigare varit okänd. Under 2024 tog ljudboxar upp nattskärrespel även i Ånge kommun. Arten föredrar tallskog och har varit under spridning norrut efter kusten de senaste 15 åren.